

Роль необоротних активів в системі управління бюджетних установ (закладів охорони здоров'я)

В статті розглянуто і проаналізовано роль необоротних активів бюджетних установ, зокрема закладів охорони здоров'я.

бюджет, бюджетні установи, здоров'я, заклади охорони здоров'я

Перехід до ринкової економіки визначив нові напрямки у фінансовій політиці України та посилення ролі державного бюджету у вирішенні задач соціально-економічного розвитку держави.

Науковці визнають бюджет найдієвішим інструментом впливу держави на економічні процеси у країні. У наукових дискусіях ХХ ст. саме бюджету віддавалася перевага у досягненні повної зайнятості, цінової стабільності, економічного розвитку та інших макроекономічних цілей. Бюджетна система стає головним фактором впливу на розвиток суспільно-економічних процесів, важливим інструментом державного регулювання суспільно-економічних інтересів. Бюджет є і однією із провідних ланок державного управління економікою.

Бюджетними являються установи і організації, які повністю або частково утримуються за рахунок коштів місцевих або державного бюджетів і отримують кошти для використання за цільовим призначенням.

Фінансово-господарська діяльність бюджетних установ має певні особливості, зокрема, така діяльність повністю здійснюється за рахунок коштів відповідного бюджету, тобто бюджетні установи є частиною бюджетної системи України, і згідно чинного законодавства України визначені як неприбуткові, оскільки не мають на меті одержання прибутку.

В своїй роботі „Облік та аналіз діяльності бюджетних установ” професор Левицька С.О. зазначає, що основною відмінністю бюджетних установ від інших неприбуткових організацій є їх повна залежність від бюджетного фінансування, яке здійснюється в рамках Бюджетного кодексу [6].

Взагалі, бюджетні установи - безпосередні учасники бюджетного процесу, які беруть участь у виконанні бюджету. Ще однією особливістю бюджетних установ є те, що вони не виробляють матеріальний продукт, не створюють вартість. Заклади невиробничої сфери існують за рахунок продукту, створеного у матеріальному виробництві. І тому рівень матеріально-технічної бази, оплати праці працівників цих установ в значній мірі залежить від розвитку матеріального виробництва. Частина чистого продукту, створеного працею робітників у виробничій сфері через бюджет направляється на фінансування організацій невиробничих галузей.

„В бюджетній сфері майже відсутні госпрозрахункові відносини, не обчислюється собівартість послуг, які надаються в більшості випадків безкоштовно, що бюджетні установи не мають статутного капіталу, а всі їхні активи є державною власністю”, відмічає П.Й.Атамас в своєму навчальному посібнику „Основи обліку в бюджетних організаціях”. [1].

Пріоритетною метою держави є забезпечення достойної якості життя громадян і її важливої складової - здоров'я населення, а це є визначальним чинником

економічного, соціального, трудового та морального потенціалу суспільства. Проте зниження рівня життя не знижує рівень захворюваності, а поява платні послуги, приватних клінік та кабінетів не додають здоров'я населенню. Щоденно зменшується доступність безоплатної медичної допомоги. Затрати на мінімальні обстеження лягають на державні заклади охорони здоров'я.

Державні заклади охорони здоров'я відносяться до складу бюджетних установ, тобто фінансуються за рахунок відповідних бюджетів. Нині фінансове забезпечення закладів охорони здоров'я здійснюється не тільки за рахунок коштів загального фонду, а й за рахунок коштів спеціального фонду.

Державне фінансування закладів охорони здоров'я здійснюється за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів. До найважливіших принципів фінансування належать: цільове використання коштів, безповоротність використаних ресурсів, безкоштовність, дотримання режиму економії.

Таким чином, заклади охорони здоров'я – це структурні підрозділи суспільного виробництва, функціональна роль яких полягає в наданні суспільству індивідуального здоров'я так і здоров'я суспільства в цілому. Не секрет, що здоров'я людини є передумовою успішного розвитку особистості, показником суспільного блага, фактором зростання суспільного виробництва.

Взагалі, здоров'я (з лат. - найбільше багатство) є невід'ємною умовою гармонійного розвитку людей і, в той же час, показником рівня соціально-економічного та культурного розвитку суспільства. Адже чим розвиненіші й багатші суспільство та держава, тим більше коштів вони вкладають в охорону здоров'я своїх громадян, у їх медико-санітарне обслуговування, в розвиток медичної, біологічної та фармацевтичної науки, практики й новітніх оздоровчих і лікувальних технологій. Але слід зазначити, що визначення здоров'я не можна зводити лише до відсутності захворювання: здоров'я, як сказано у преамбулі Статуту Всесвітньої організації охорони здоров'я, це „стан повного фізичного, душевного і соціального благополуччя, яке дозволяє людям вести соціальне і економічне продуктивне життя.”[10].

Відсутність належного рівня бюджетного фінансування, недосконалий механізм впливу на якість медичних послуг та управління цим процесом, морально і фізично застаріле обладнання дають підстави стверджувати про необхідність удосконалення управління, адже діяльність цих установ прямо або опосередковано впливає на стан суспільства в цілому. Здоров'я суспільства є прямим вираженням умов життя населення, рівня продуктивності праці і обсягу суспільного виробництва.

Отже, право на охорону здоров'я є одним з найважливіших та загальновизнаних прав людини і потребує свого законодавчого закріплення.

Враховуючи соціально – політичну значимість і економічну вартість індивідуального та суспільного здоров'я, охорону здоров'я громадян можна вважати однією з найважливіших внутрішніх функцій сучасної держави. Адже не речі, майно, а саме людина, на думку Аристотеля, є мірилом усіх інших речей [10].

Наукові дослідження свідчать, що рівень і якість лікувально-діагностичного процесу і видужання хворих, багато в чому залежать від технічної оснащеності, грамотного використання всього багатогранного господарства лікарні. Адже лікарня - це основний об'єкт господарювання, який належить до числа найскладніших суспільних об'єднань через різноманіття медико-технічних процесів, а також насиченості інженерним і медичними устаткуванням.

Слід відмітити, що лікарня – найбільший споживач бюджетних коштів, що виділяються державою на здоров'я населення і складає близько 70% валових витрат охорони здоров'я [10].

Як показують розрахунки, близько 60% загальної вартості активів лікарні – це необоротні активи, включаючи: будинки і споруди, діагностичне і лікувальне устаткування, централізовані стерилізаційні, комунальні служби, їдальні, пральні, склади, гаражі та багато чого іншого, спрямованого на максимальне задоволення умов утримання, лікування хворих.

Роль та призначення необоротних активів бюджетних установ досліджувались багатьма вченими-економістами серед них слід відзначити: М.Т. Білуху, Р.Т. Джогу, О. Д. Гудзінського, Т.В. Канєву, Г.Г. Кірейцева, В.Г. Лінника, Д.Міддлтона, В.Б.Моссаковського, Роберта Н. Антоні, В.К. Савчука, С.В. Свірко, Л.К. Сук, І.Т.Ткаченко, Д. Фостера, М.Г. Чумаченко, та інших вчених. Віддаючи належне науковим напрацюванням вітчизняних вчених, слід відзначити, що розкриття питання необоротних активів бюджетних установ потребують подальшого наукового дослідження.

Метою даної статті є визначення ролі необоротних активів в системі управління закладів охорони здоров'я, на підставі аналізу їх складу і структури.

Згідно з Інструкцією з обліку основних засобів та інших необоротних активів бюджетних установ, Наказ Головного управління Державного казначейства України від 17.07.2000р. № 64 зі змінами та доповненнями від 21 лютого 2005 року (далі Інструкція № 64) до необоротних активів відносяться матеріальні та нематеріальні ресурси, які належать бюджетним установам та забезпечують їх функціонування, строк корисної експлуатації яких, як очікується, становить більше одного року.

Як відомо, особливістю необоротних активів є багаторазове їх використання в процесі повсякденної діяльності, збереження початкового зовнішнього вигляду (форми) протягом тривалого періоду, який перевищує один рік. Під впливом зовнішніх умов вони зношуються і протягом нормативного терміну переносять свою первісну вартість на кінцевий результат діяльності установи.

Склад необоротних активів є досить різноманітним, а тому для поглибленого вивчення та розуміння потребує класифікації. Відповідно існуючої вітчизняної практики необоротні активи можливо класифікувати за такими ознаками:

- галузевою належністю;
- матеріальною ознакою;
- функціональним призначенням;
- матеріально – речовій формі;
- ступенем використання;
- належністю тощо.

Так, всі необоротні активи бюджетних установ можливо згрупувати за відповідними галузями, які в свою чергу формуються під впливом видів діяльності. Зокрема можна виділити необоротні активи галузей освіти, науки, культури, охорони здоров'я та ін.

Необоротні активи бюджетних установ за матеріальною ознакою поділяються на матеріальні активи, тобто ті, які мають фізичну матеріальну форму, - наприклад, будинки, споруди, устаткування тощо та ті, що не мають фізичної, матеріальної форми - наприклад, патенти, авторські права та ін.

Відповідно до наступної класифікаційної ознаки, доцільно виділяти основні необоротні активи та допоміжні. До основних необоротних активів слід відносити об'єкти, що ідентифікуються як необоротні активи, які приймають безпосередньо участь у виконанні основних профільних функцій даної установи (навчання, медична допомога, наукові дослідження тощо). Групу допоміжних необоротних активів бюджетних установ формують однойменні об'єкти, які використовуються установою в процесі забезпечення реалізації основних профільних функцій. До них слід віднести

адміністративні корпуси і приміщення, транспортні засоби адміністративного призначення, канцелярське і господарське обладнання управлінських структурних підрозділів тощо.

З внесенням змін до Інструкції № 64 та до наказу Державного казначейства України „План рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ” № 114 від 10.12.1999, класифікацію необоротних активів бюджетних установ доповнено видатками щодо незакінчених і закінчених об’єктів капітального будівництва, реконструкції, модернізації, що не введені в експлуатацію.

Так, у складі необоротних активів тепер обліковуються:

- основні засоби;
- інші необоротні матеріальні активи;
- нематеріальні активи;
- незавершене капітальне будівництво.

За ступенем використання необоротні активи бюджетних установ поділяються на такі, в яких нарахований знос становить менше 100% і такі які повністю зношені.

За належністю виділяють наступні види необоротних активів бюджетних установ:

- власні;
- отримані на умовах фінансового лізингу та ін.

Двома основоположними моментами в ідентифікації об’єкту в межах категорії необоротні активи є строк корисної експлуатації та вартість.

Строк корисного використання (експлуатації) необоротних активів у бюджетних установах встановлює міністерство по відомчій підпорядкованості або установа самостійно в момент придбання активу, при умові, що такі нормативні документи відсутні.

Вартість необоротних активів бюджетних установ у бухгалтерському обліку знаходить своє визначення у таких формах як: первісна вартість – вартість, що історично склалася у результаті здійснених фактичних видатків на придбання, спорудження та виготовлення об’єктів; балансова вартість - вартість, за якою необоротні активи включаються до балансу після вирахування суми зносу із їх первісної вартості; відновлювана вартість – нова вартість, отримана після перегляду первісної вартості і його послідууючої перевірки. Зміна вартості необоротних активів у зв’язку з проведенням їх добудівлі, дообладнання, реконструкції, модернізації не належать до доходів установи.

У обліку бюджетної установи необоротні активи відображаються за первісною вартістю, до якої включаються фактичні витрати, пов’язані з їх придбанням, спорудженням і виготовленням. На відміну від галузей національної економіки до первісної вартості необоротних активів бюджетних установ не включаються: витрати за наймання транспорту для перевезення необоротних активів та суми податку на додану вартість, сплачені при придбанні необоротних активів - вони відносяться на фактичні видатки установи. Для порівняння - в міжнародній практиці обліку в бюджетних установах до первісної вартості необоротних активів прийнято включати як транспортні витрати так і податкові платежі з приводу їх придбання.

Витрати на поточний та капітальний ремонт не відносять на збільшення вартості необоротних активів, а на фактичні видатки за кошторисом за відповідними кодами економічної класифікації.

Облік необоротних активів (крім бібліотечних фондів, малоцінних необоротних матеріальних активів, білизни, постільних речей, одягу та взуття, матеріалів тривалого використання для наукових цілей, що мають обмежений термін користування) ведеться

в повних гривнях без копійок. Копійки, сплачені під час придбання таких необоротних активів, відносять на видатки установи.

Підсумовуючи вище зазначене, можна зробити такі висновки:

- по-перше, бюджет – це один з найважливіших факторів впливу на суспільно-економічні інтереси;
- по-друге, для забезпечення достойного рівня життя, державі необхідно постійно дбати про стан охорони здоров'я населення;
- по-третє для виконання державними закладами охорони здоров'я покладених на них функцій, необхідно перш за все забезпечити належним чином медичним та інженерним устаткуванням, яке прийнято називати необоротні активи.

Список літератури

1. Атамас П.Й. Основи обліку в бюджетних організаціях. - К.: Центр навчальної літератури, 2003.- 284с.
2. Бухгалтерський облік в бюджетних установах: Навч. посібник./ Канєва Т. В. К.: КНТЕУ.- 2004.
3. Бюджетний кодекс України // Відомості Верховної Ради. – 2001. - № 37-38.
4. Джога Р. Т. Бухгалтерський облік в бюджетних установах. – К.: КНЕУ.- 2004.
5. Інструкція з обліку основних засобів та інших необоротних активів бюджетних установ, Наказ Головного управління Державного казначейства України від 17.07.2000р. № 64.
6. Левицька С.О. Облік та аналіз діяльності бюджетних установ: Монографія. - Рівне: 2004.- 233с.
7. План рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ та Порядок застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ, Наказ Головного управління Державного казначейства України від 10.12.1999р. № 114 зі змінами та доповненнями.
8. Формування і функціонування бюджетної системи України: Монографія.- за ред. А.А.Мазаракі.- Книга, 2003.- 344с.
9. Матвєєва В. „Необоротні активи у бюджетників: що нового"/ „Податки та бухгалтерський облік " від 23.05.05 № 41 (809), с.28.
10. Шутов М.М. Економіка та менеджмент охорони здоров'я: регіональний аспект.- Харків: Основа, 2000.-565с.

В этой статье рассмотрено и проанализировано роль необоротных активов бюджетных учреждений здравоохранения.

In this article the role of non-turnaround assets in the state financed establishments of health protection is considered and analysed.